

było znać dra Jaroslava Veselý'ego i którzy mieli możliwość zetknąć się z Nim w różnych chwilach wspólnej pracy dla dobra ochrony przyrody.

Cześć Jego pamięci!

Tadeusz Szczęsny

JANINA ZDEBSKA-SIEROSŁAWSKA

(1909—1986)

W wieku 77 lat zmarła w dniu 17 stycznia 1986 roku, mgr Janina Zdebska-Sierosławska, wybitny nauczyciel biologii szkół licealnych, wieloletni kierownik Sekcji Biologii Centralnego Ośrodka Metodycznego w Warszawie, organizator i następnie kierownik organizacyjny Olimpiady Biologicznej działającej przy Zarządzie Głównym Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, zaangażowany, wielce ofiarny i zasłużony propagator idei ochrony przyrody w Polsce.

Janina Zdebska urodziła się w 1909 r. we Lwowie, w którym spędziła swe dzieciństwo i młodość. Tam także studiowała na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu im. Jana Kazimierza i uzyskała dyplom magistra biologii. Następnie podjęła pracę nauczyciela biologii i wychowania fizycznego w prywatnym Gimnazjum Towarzystwa Szkoły Jednolitej w Bydgoszczy. W latach okupacji podjęła tajne nauczanie dzieci we wsi Czarnożyły. Po wyzwoleniu pracuje kolejno jako nauczyciel biologii w liceach ogólnokształcących w Tarnowie a następnie w Bydgoszczy. W szkołach tych organizowała wzorowe pracownie biologiczne i prowadziła ogrody szkolne. Dała się szybko poznać jako wybitny nauczyciel dbający o wysoki poziom nauczania biologii oraz rozwój uzdolnień i zainteresowań biologicznych swych uczniów. Duże znaczenie przypisywała J. Zdebska zaznajamianiu swych uczniów z pięknem przyrody ojczystej i problemami jej ochrony. Temu celowi w dużej mierze służyły nie tylko lekcje, lecz i zajęcia w kole biologicznym przez Nią prowadzonym oraz Szkolnym Kole Ligi Ochrony Przyrody. Propagowała wśród uczniów czytelnictwo lektur biologicznych i czasopism biologicznych a wśród nich *Wszechświata*, *Przyrody Polskiej* i *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*. Przede wszystkim jednak wykorzystywała wszelkie możliwości organizowania wycieczek biologicznych i zajęć terenowych, z których znaczna część służyła opracowywaniu zagadnień ochrony przyrody. Posiadała szczególną umiejętność mobilizowania uczniów do samodzielnego zdobywania wiedzy biologicznej i stałego jej pogłębiania. Potrafiła szybko nawiązywać kontakt z młodzieżą i zyskiwać jej zaufanie mimo stawiania uczniom wysokich wymagań i systematycznego ich egzekwowania.

Swą wiedzą i swym doświadczeniem pedagogicznym chętnie dzieliła się z innymi nauczycielami. Organizowała dla nich przykładowe otwarte lekcje i zajęcia pozalekcyjne, umożliwiając zaznajomienie się z wyposażeniem i organizacją pracowni biologicznej. Stopniowo stawała się nauczycielem nauczycieli biologii i coraz silniej wiązała się z systemem ich doskonalenia. Zapoczątkowane w 1948 roku kontakty z sekcją biologii ośrodków metodycznych stale się pogłębiały. J. Zdebska podjęła najpierw pracę instruktora biologii w Miejskim i Powiatowym Ośrodku Metodycznym w Bydgoszczy, następnie kierownika Sekcji Biologii w Wojewódzkim Ośrodku Doskonalenia Kadr Oświatowych w Toruniu, a w 1962 roku kierownika Sekcji Biologii przy Centralnym Ośrodku Doskonalenia Kadr Oświatowych w Warszawie, przekształconym później w Centralny Ośrodek Metodyczny. Funkcję tę pełniła przez okres 12 lat. Wśród różnorodnych zadań i kierunków pracy w ośrodkach metodycznych stale przypisywała duże znaczenie pogłębianiu wiedzy nauczycieli o głównych problemach ochrony przyrody i ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce oraz kształtowaniu umiejętności nieodczynnych w nauczaniu tych zagadnień w pracy lekcyjnej i poza-

lekcyjnej. Temu celowi służyły przykładowe zajęcia organizowane dla nauczycieli, kursy wojewódzkie i centralne a na nich zajęcia terenowe przy współudziale wybitnych specjalistów, odbywające się w rezerwach i parkach narodowych.

Zagadnieniom ochrony przyrody poświęcała J. Zdebska-Sierosławska wiele miejsca i uwagi w licznych swych publikacjach m. in. w czasopiśmie „*Biologia w Szkole*”, „*Wszelchświat*”, „*Przyroda Polska*” oraz w wydawnictwach książkowych. Np. w obszernym rozdziale „*Metodyki nauczania biologii*” poświęconym „*Pracowni biologicznej*” (M. Wąskowa, J. Zdebska 1969) wskazywała na konieczność dostosowania pracowni biologicznej do nauczania ochrony przyrody i prowadzenia zajęć pozalekcyjnych na ten temat w szkolnym kole LOP. Zachęcała do prenumerowania i wykorzystywania przez szkoły czasopism „*Przyroda Polska*” i „*Chrońmy Przyrodę Ojczystą*”. Przekonywała, że: „*Wielkie znaczenie wychowawcze mają wystawy prac związanych z ochroną przyrody. Mogą się w niej znaleźć modele karmników, skrzynek lęgowych, tablic z wyznaczonymi parkami narodowymi, ilustracje, hasła, książki, czasopisma itd. Rozwieszane plansze powinny ilustrować liczbami stan zanieczyszczenia powietrza, wody, rabunkową eksploatację bogactw naturalnych. Liczby i wykresy powinny objaśniać pewne zagadnienia, np. znaczenie ptaków owadożernych dla zachowania równowagi biologicznej. O ile jest to tylko możliwe, powinien w pracowni znaleźć się choćby maleńki kącik z jednym stolikiem przeznaczonym dla młodzieży interesującej się sprawami ochrony przyrody. W kąciku LOP powinny być zaznaczone przede wszystkim aktualnie prowadzone prace. Tutaj też może młodzież gromadzić samodzielnie wykonane fotografie roślin i zwierząt chronionych, fotografie z wycieczek do parków narodowych i rezerwatów, tu też mogą filatelisci mieć zbiory znaczków z dziedziny ochrony przyrody*”. (M. Wąskowa, J. Zdebska 1969, str. 248).

Konsekwentnie podejmując z zespołem kierowników wojewódzkich sekcji biologii oraz członkami Zarządu Oddziału PTP im. Kopernika w Warszawie ideę organizacji Olimpiady Biologicznej pragnęła, by Olimpiada służyła także pogłębianiu wiedzy uczniów o ochronie przyrody i ochronie środowiska. W tym celu m. in. przewidywano od początku istnienia Olimpiady ścisły udział przedstawicieli Zarządu Głównego LOP w pracach Komitetu Głównego Olimpiady Biologicznej, nasilenie tej problematyki w pracach olimpijskich, zestawach zadań stosowanych w czasie zawodów olimpijskich na wszystkich etapach Olimpiady. Zawodnicy byli zobowiązani do zaznajomienia się z ważniejszymi książkami oraz artykułami z zakresu ochrony przyrody i środowiska.

Węzłowa tematyka Olimpiad dotyczyła ochrony przyrody, np.: „*Ochrona przyrody i jej zasobów*” (I Olimpiada Biologiczna — 1971/1972), czy „*Środowisko organizmów i jego ochrona*” (II Olimpiada Biologiczna

1972/1973). Przeprowadzone przez J. Zdebską-Sierosławską badania nad wpływem Olimpiady Biologicznej na nauczanie biologii i losy laureatów Olimpiady doprowadziły Ją do następujących wniosków:

„Wpływ Olimpiady Biologicznej na kształtowanie kultury biologicznej społeczeństwa przejawia się poprzez:

- wyrobienie właściwego stosunku do ochrony naturalnego środowiska przyrodniczego,
- czynne zaangażowanie się młodzieży w działanie na rzecz ochrony przyrody i środowiska,
- naukowe ujmowanie i analizowanie relacji zachodzących między działalnością gospodarczą człowieka a środowiskiem (jego degradacją i kształtowaniem). Te elementy wpłyną na podejmowanie przez młodych ludzi w przyszłości poważnych decyzji gospodarczych z uwzględnieniem aspektów ochrony środowiska” (J. Zdebska 1981 str. 89).

Odszedł od nas Człowiek całkowicie zaangażowany w sprawy kształcenia biologicznego młodzieży i nauczycieli, troszczący się o pogłębienie zrozumienia problemów ochrony środowiska w społeczeństwie polskim, gorący patriota, wzór pracowitości i systematyczności potrafiący zawsze przełamywać bariery wieku, wielki przyjaciel młodzieży.

Cześć Jej pamięci!

Wiesław Stawiński

**Ważniejsze publikacje mgr Janiny Zdebskiej-Sierosławskiej
dotyczące nauczania i wychowania w zakresie ochrony przyrody
i ochrony środowiska**

Pracownia biologiczna (współautor: M. Wąskowa). W pracy zbiorowej pod red. Wł. Michajłowa: *Metodyka nauczania biologii*. PZWS, Warszawa 1969, s. 120—248.

Nowa definicja parku narodowego. *Biologia w Szkole* 1971, 1.

Zjazd laureatów VI Konkursu Przyrodniczego. *Biologia w Szkole* 1971, 4.

Olimpiada Biologiczna, jej główne założenia i osiągnięcia. *Biologia w Szkole* 1973, 3.

Finał VII Olimpiady Biologicznej pt. „Przyrodnicze kształtowanie środowiska człowieka”. *Wszechświat* 1978, 9.

IX Olimpiada Biologiczna pod hasłem „Rośliny wyższe i zwierzęta kręgowce w przyrodzie i gospodarce człowieka”. *Biologia w Szkole* 1979, 2.

Uwagi o realizacji IX Olimpiady Biologicznej „Rośliny wyższe i zwie-

rzęta kręgowce w przyrodzie i gospodarce człowieka". *Wszechświat* 1979, 7—8.

XI Olimpiada Biologiczna dla uczniów szkół średnich w roku szkolnym 1981—82 pod hasłem „Woda i życie”. *Wszechświat* 1980, 12.

XII Olimpiada Biologiczna dla uczniów szkół średnich w roku szkolnym 1982—83 pod hasłem „Gleba i życie”. *Wszechświat* 1981, 7—8.

Rola Olimpiad Biologicznych w aspekcie społecznym i gospodarki narodowej. W pracy zbiorowej pod red. H. Sandner „Olimpiady Biologiczne”, Warszawa 1981, WSiP, s. 79—89.

XIII Olimpiada Biologiczna dla uczniów szkół średnich pod hasłem „Życie a chemizacja środowiska”. *Wszechświat* 1982, 12.